

Jak sa žilo za starších časů na Jasence.

(úryvek z rodinné kroniky Bohuša Trnky)

Hned na začátku vysvětlím, proč jsem toto vzpomínání označil, že pochází ze starších časů. Žijí totiž na Jasence a také i někde jinde, pamětníci, kteří by mohli popsat dobu o 10 až 15 roků skorší, než pamatuju já. Když bych použil významu staré časy, tak to se mně vybavují v představách ti první, kteří přicházeli do naší oblasti v období tak zvané selské kolonisace. A věru nebylo by na škodu vidět na vlastní oči, jak si v prvopočátku počínali.

V literatuře se píše, že původní kolonizační formou na Vsetínsko ve 13. a 14. století byla uzavřená a nepřiliš lidnatá osada buď hromadného (shlukového) nebo podélného tvaru při potoku nebo při cestě. Dvorcových osad, obvyklých v rovinných krajích u nás v té době nebylo. Rovněž není nikde zmínky o pasekovém osazování. Tam, kde se v lesích klučilo nebo žárovalo, dělo se to pro celou obec. Osady byly položeny na příznivých místech a poněvadž humusová půda, usazená pod horskými úbočími dobře rodila, obyvatelstva pak pro časté nemoci epidemie, pro války a jiné nepokoje jen málo přibývalo, utkvěla tato kolonisace na stupni jakési soběstačnosti. Také společná obrana nutila osadu držet pohromadě a nerozptylovati se. Kolonisace pasekářská se datuje k období od 16. do 19. století. Tolik literatura.

A proč se o tom všem zmiňuji? No právě proto, že Jasenka má tvar podélné osady, založené podél potoka a leží v údolí jenom k jihu otevřeném. Zemědělství pak bylo po celá staletí hlavní obživou zdejších obyvatel.

Vliv Vsetína se postupně čím dál tím více projevoval zejména na Dolní Jasence. Jak se město rozvíjelo, tak na Dolní Jasence přibývalo obchodníků, řemeslníků. Naopak na Horní Jasence byly v roce 1915 jenom dva obchody a to obchod J.Černotíka a F.Bambucha. Každá z obou částí, tj. Dolní a Horní Jasenka, měla pak jednu historickou a vyjimečnou zvláštnost, i když značně rozdílnou.

Po vytouženém tolerančním patentu z 13.října 1781 byla povolena vedle panující katolické církve, též evangelická, vyznání augšpurské a reformované. Úplné svobody však nebylo dosaženo, ale i za částečnou byli evangelíci vděční a jejich prvou starostí bylo najít vhodné kazatele a učitele. Prvním byl Jan Hrdlička, který přibyl na Vsetín dne 21.prosince 1781 a hned o vánocích konal bohoslužby v Bubelově stodole na Dolní Jasence, které byly vůbec první na celé Moravě.

Horní Jasenka se naopak pyšní tím, že zde v roce 1848 byla otevřena jedna ze dvou soukromých hospod a to prvních, vrchností povolených. Této tradice se Horní Jasenka se svou pálenicí drží doposud.

Mnohé o tom, jak se žilo dříve na Jasence jsem napsal na počátku této kroniky a to až po stranu 47. A přece je pořád ještě něco, na co se dá zavzpomínat.

Silnice přes dědinu byla bez chodníků a tehdejšímu provozu zcela postačovala. Pohybovaly se po ní v poklidném tempu krauské potahy, koňské potahy a stáda dobytka vyháněného na pastvu. Občas projely s rachotem koně s vozem, když chtěl hospodář ukázat, jak ti jeho koníci jsou rychlí a zdatní. Nejčastěji se tak předváděl Karel Kotrla ze Škrádů.

Večery bývaly poklidné, romantické. Z dáli zaznívala harmonika, někdy i zpěv. Se soumrakem se milenci potají scházeli na známých místech; ogaři přemýšleli, u koho mají letos dobré jablka nebo hrušky, kde by bylo dobré odskočit. Hospodáři po pokludu hodnotili, co za den stihli nebo nestihli udělat a zaléhali ke svým panímám. Aj ti, co chodili brzo ráno do fabriky, dlouho nezblůkali. Šetřil sa aj petrolej.

Neděle byly zvlášť poklidné. Byl to jediný, jak dnes říkáme, víkendový den. Důvodů k tomu, aby to byl den odpočinku, bylo více. Bylo to za prvé větší fyzické vypětí, než dnes a také za druhé náboženské založení lidí. Oblečení „do kostelního“, návštěva kostela měla i kulturní a společenský podtext. A hospodáři se při návratu z kostela zastavili v hospodě na pivo kde sa probralo, prodiskutovalo vše nové, co sa ve světě a hlavně v dědině přihodilo. Oběd v nedělu býval lepší, než ve všední den, kdy pro prácu nebyl mnohdy čas na vyvařování.

V létě, ale už také z jara, bývala náplň nedělního odpočinkového dne bohatší a veselejší. O Velikonocích přibýlo navíc velikonoční pondělí a to bývalo až moc veselo. Zatím, co se dnes za chození po šmigrustu lidé stydí a srovnávají to skoro se žebráním, tak dříve by se mladá děvčata styděla za to, že na ni žádný šmigrůstník nepřišel. Děvčata se sice schovávala někde na seník, do stodoly a jinde, ale byly vždycky objeveny a o to víc sa jim dostalo šmigrůstu. Také nebylo obvyklé obdarovávat šmigrůstníky penězi. Obvykle to bylo pečivo, malované vajíčko a pro dospělé štamprla halůzkovej.

Jako děcka jsme se také těšili na výlety, které pořádali hasiči a později různé společenské organizace. Konaly se v zahradě proti

hostinci „U Sachrů“ a na hřišti u školy. Musel být guláš, frgály, střelnice a samozřejmě hudba s tancem, pivo. Dechovku, lidovku bylo slyšet do širokého okolí. Myslím si, že takové akce, stejně jako v zimě plesy, lidi sbližovaly.

Stavba máje a následně jeho kácání, to byla další příležitost k veselí. Kácení máje předcházela průvod, ve kterém nesměly chybět tradiční postavy nebo maškary. Tak především byl vezen na vozíku nebo nějaké káře farář, dále byli v průvodu šašek, drvař s drvačkou, myslivec, policajt, četníci, vojáci, hajný, pytlák a mládenci s děvčaty v krojích. Farář měl připravené kázání, ve kterém humorným způsobem poukazoval na prohřešky některých občanů. Kácení bylo samozřejmě spojeno s veselí.

Vrátím se znovu na chvíli k tomu počátku, kdy Jasenka byla v první řadě zemědělská. Proti současnému zatrávnění, zelené krajiny, byla dříve krajina pestrá, vícebarevná. Pěstovalo se všechno, co hospodářství a domácnost potřebovala tak, aby se dosáhlo co největší soběstačnosti. Až na ten cukr, sůl, petrolej, niti a samozřejmě i některé hospodářské potřeby. Maso se udilo, sádlo do velkých nádob; teprve později se maso konzervovalo do plechovek. Ovoce se uchovávalo v přirozeném stavu, ale také hodně sušilo a dělaly se povidla. Sušárny jsou dosud zachované u Pavelů a nebo u Křivů.

Nějak jsem při tom svém vzpomínání opomněl velice důležité období roku a to období před hodama a samotné hody. Byly to hody václavské v závěru září. Hospodyňky se na ně připravovaly už delší dobu před tím, protože bylo potřeba dokrmit drůbež, zejména husy, a také mět nachystané všecko na pečení frgálů a jiných věcí. Obzvlášť velkou přípravu, chystání, měli v hospodě. Tam muselo být nachystané na oba dva dny hodové a za starých časů skoro na celý týden. Co já pamatuji, byly to už jenom dva hlavní dny hodové. První, nedělní, to byla zábava větší a přicházeli na ni i přespolní. V pondělí to ale bylo hlavně pro místní. A pro mne to bylo oba dva dny.

Jasenka neměla nikdy velký kostel, měla jenom modlitebnu, která byla později po výstavbě nového, moderního objektu změněna na cukrářskou výrobu. Při rekonstrukci silnice byla i tato výroba zbourána. Na Jasence se také nikdy nekonaly poutě jako například v sousední Růžďce. Proto kolotoče a jiné atrakce přijížděly na Jasenku v období hodů. Tehdy „Telacírna“ nebyla ještě zastavěná a bylo to pro kolotoče jedno z mála vhodných míst.

Na Jasence tradičně byla činná, aktivní, celá řada spolků, sdružení, společenských organizací. Nikdy zde ale nefungoval samostatný sportovní nebo turistický klub, oddíl, tělovýchovná nebo tělocvičná jednota. Mnozí z občanů byli ale zapojeni v těchto organizacích na Vsetíně a v okolí, někteří dokonce jako významní funkcionáři.

Sport a turistika byla přesto aktivně provozována na úrovni školy, jiných organizací a zájmových skupin. V první řadě to byl volejbal, který se hrával na hřišti u školy zejména ve víkendové dny. Bývaly období, kdy úroveň jaseneckého amatérského mužstva byla taková, že toto mužstvo dosahovalo dobrých výsledků na turnajích. Velmi dobrých výsledků dosahovalo družstvo stolního tenisu, které bylo dokonce zapojeno v organizované soutěži. Zápasů se hrávalo v hostince u Sachrů. Časté v zimě bývaly lyžařské závody v běhu a ve sjezdu. Do organizace se zapojovala, kromě jiných, také škola. Škola ve spolupráci se sdružením rodičů a přátel školy pořádala také turistické výlety a vycházky, někdy i vícedenní. V různých tělovýchovných jednotách na Vsetíně, TJ MEZ Vsetín, TJ Slovan Vsetín a TJ Zbrojovka Vsetín, závodili v orientačním běhu jasenčané, kteří vesměs dosahovali velmi dobrých výsledků. Velmi úspěšní byli také lyžaři běžci.

V každé obci, v každém větším nebo i menším seskupení lidí se vyskytnou lidi, kteří nad těmi ostatními vynikají, ať už v oblasti kultury, sportu, profesionálními schopnostmi (lépe řečeno profesními zkušenostmi). Je na celé společnosti, aby tyto jedince jednak vyhmátla, ale také příslušně ocenila. To se ale vždycky nestává. Já bych v tom hodnocení nemusel být vždy objektivní a proto se budu v tomto vzpomínání věnovat některým známým a kamarádům, kteří měli zajímavé koníčky anebo neobvyklé předměty zájmu.

Pamětníci znají velice dobře a současníci spíše jen z doslechu, co to byly Rodokapsy. No, byly to časopisy, každý z nich mohl být nafilmován jako úspěšný western. Putovaly z ruky do ruky a u posledních čtenářů byly většinou už hodně opotřebované. Mnozí z čtenářů propadli kouzlu nekonečných prérů, kaňonů, osamělých rančů kde žily krásné rančerské dcery, lupičských band, které kradly koně, dobytek, přepadávaly vlaky a jednu banku za druhou. U některých to vzbudilo zájem o tramping s kamarády v divoké přírodě, daleko od civilizace, od lidí. Byla jich na Jasence celá řada a měli dokonce svoji osadu, která snad dokonce trvá dodnes.

Z těch, pro které se western stal životním údělem, musím rozhodně jmenovat Bohumila Kašpárka, Milína, jak mu všichni říkají.

V poválečné době se odstěhoval do blízkosti Oder, kde získal statek a mohl se splnit jeho životní sen, totiž pěstovat koně a věnovat se westernovému ježdění. Promiňte, koně se nepěstují, ale chovají, omlouvám se. Ježdění vyvrcholilo tím, že si mohl v sedle koně projet v Americe slavnou trasu pony expresu. Milína jste mohli poznat na filmových záběrech, jak z trasy pony expresu, tak ze života na jeho ranči. Několikrát se přijel podívat na Jasenku a to také v sedle koně.

Nenápadný, skromný, spíše málomluvný, projížděl Jasenkou tentokrát ne na koni, ale na kole, Karel Kučera. Kolo vůbec bylo jednou z jeho vášní, kromě toho také Rodokapsy a velice si počel ve starých zemědělských kalendářích. Kalendáře za starých časů byly z mála vydávaných tiskovin a zemědělci se v nich kromě jiných zajímavostí, dozvěděli noviny o způsobu hospodaření a zkušenosti z oblasti se zemědělstvím souvisejících, včetně o počasí. Karla jsem měl také rád nejen jako prostého, obyčejného člověka, ale také proto, že v době, kdy byl už odkázán na pobyt v domově důchodců, využíval každou chvíli, aby se zajel podívat domů, na svou milovanou Jasenku.

Duch místa nebo vztah k místu zřejmě působí hlavně v pozdním věku. Příkladem toho je pantáta Zmeškalů z dolního konce Jasenky. U chalůpky, kde býval, měl kůlničku, kde opravoval, montoval. Pokud si dobře pamatuju, uměl opravovat kola, hodiny a asi také další věci. To mu naplňovalo čas. Když se stavilo nové sídliště, musela sa chalůpka zbourat a pantátu Zmeškala dali do domova důchodců. Umřel tam do jednoho měsíce.

Od našich předků, kteří osídlili tento kraj, v nás asi zůstala, podělili jsme, schopnost udělat všelicos sami. Anebo při svém hlavním povolání umíme i věci, které s tímto povoláním přímo nesouvisí. Tak každý menší řemeslník míval ještě kousek pole a musel ovládat i zemědělské práce. Vzpomínám na Antonína Matůše, který bydlel proti staré hospodě a měl tam i stolařskou dílnu. Dřevoobráběcí stroje si velice opatroval, učně k nim dlouho nepustil a také by nehobloval nějakou starou škaredou desku. Kromě stolařiny ale také opravoval elektropřístroje, pračky, převíjel motory a další věci, které třebaš nikdo jiný nedokázal opravit nebo udělat.

Toto své vzpomínání ukončím vzpomínkou na zajímavého a zvláštního člověka. Byl jím Bohuš Zemánek pošťák. Kromě této profese se zajímal o mapy, měl rád astronomii a doma měl různé výpočetní pomůcky a odborné knížky.

Končím další stránku vzpomínek v této kronice. Napsal jsem těch stránek tentokrát více, protože jsem byl inspirován připravovanými oslavami 500 stého výročí prvních historických zmínek o osadě Jasenka. Až se bude blížit 600 roků tohoto výročí, budu pokračovat. Zbývá mně do té doby dost času na vzpomínání.